כיתה ה' | תושב"ע · משנה | שיעור 3 מתוך 3 | 45 דק' | ראש השנה ג, ח (תחילת המשנה)

"וכי ידיו של משה עושות מלחמה?" כוח הלב

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יכירו את השאלה של המשנה על ידי משה במלחמת עמלק ועל נחש הנחושת.
- התלמידים יסבירו את התשובה: "מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים".
- התלמידים יקשרו את הרעיון לתקיעת שופר ולכוונת הלב, לפי הרע"ב.

❓ השאלה הגדולה של היחידה

למה צריך "התחלה חדשה"?

בכל שיעור מוסיפים לבריסטול "התחלה" אחת שהמשנה מלמדת עליה.

🧪 פתיחה

שואלים: האם קמע או "חפץ מזל" יכולים לעזור לנצח במשחק? מה באמת עוזר? אוספים תשובות.

📖 הסבר למורה

המשנה מביאה פסוק: "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל" (שמות יז), ושואלת: "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה?" התשובה: "כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו, היו נופלין".

"כיוצא בדבר": נחש הנחושת (במדבר כא). "וכי נחש ממית, או נחש מחיה?" אלא כשהעם הסתכל כלפי מעלה, התרפא. הרע"ב מסביר למה המשנה הזאת נמצאת כאן, בפרק על השופר: "משום דאיירי לעיל בכוונת הלב", כלומר המשנה לפניה עסקה בכוונה בשמיעת השופר.

בכיתה ה' לומדים את החלק הראשון של המשנה (עד "היו נמוקים"). החלק האחרון (חרש, שוטה וקטן) הוא דין אחר ולא נלמד כאן.

זרמים: נכתב לחמ"ד, לפי תכנית המשנה של משרד החינוך (מסכת ראש השנה בכיתה ה'; תכנית המשנה לכיתה ה' באתר משרד החינוך). בממלכתי אפשר להשתמש בשיעורים כהיכרות עם המשנה ועם החגים והמנהגים שהיא מתארת.

📜 המקור (המשנה מתוך ספריא, נוסח תורת אמת; רע"ב מתוך ספריא)

משנה, ראש השנה פרק ג, משנה ח (קטע)

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' (שמות יז), וְכִי יָדָיו שֶׁל מֹשֶׁה עוֹשׂוֹת מִלְחָמָה אוֹ שׁוֹבְרוֹת מִלְחָמָה. אֶלָּא לוֹמַר לְךָ, כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִים כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְשַׁעְבְּדִין אֶת לִבָּם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם הָיוּ מִתְגַּבְּרִים. וְאִם לָאו, הָיוּ נוֹפְלִין. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (במדבר כא), עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל נֵס, וְהָיָה כָּל הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי. וְכִי נָחָשׁ מֵמִית, אוֹ נָחָשׁ מְחַיֶּה. אֶלָּא, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְשַׁעְבְּדִין אֶת לִבָּם לַאֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לָאו, הָיוּ נִמּוֹקִים

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על ראש השנה ג, ח

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְכוּ'. מִשּׁוּם דְּאָיְרֵי לְעֵיל בְּכַוָּנַת הַלֵּב, תָּנָא נַמִּי לְהַהוּ דְּאִית בָּהּ בְּשָׁעָה שֶׁמְּכַוְּנִים לִבָּן לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם הֵם מִתְגַּבְּרִים:

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב במשנה במפורש, ובצד השני פירוש, עם שם המפרש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהמשנה.

📜 כתוב במשנה	🔍 מפרשים (ושל מי הפירוש)
"וְכִי יָדָיו שֶׁל מֹשֶׁה עוֹשׂוֹת מִלְחָמָה"	המשנה שואלת שאלה "תמימה" כדי ללמד שהכוח לא בידיים עצמן.
"מִסְתַּכְּלִים כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְשַׁעְבְּדִין אֶת לִבָּם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם"	הידיים של משה הן "תזכורת" להסתכל למעלה. "משעבדין את לבם" = מכוונים את הלב.
(רע"ב) "מִשּׁוּם דְּאָיְרֵי לְעֵיל בְּכַוָּנַת הַלֵּב"	הרע"ב מסביר את המקום של המשנה: אחרי דיני כוונה בשופר.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: דף העבודה, תמונה של שופר

1. פתיחה: האם חפץ יכול לעזור? (6 דקות)
2. המורה מספר בקצרה את מלחמת עמלק (שמות יז) ואת נחש הנחושת (במדבר כא) (8 דקות)
3. קריאת המשנה ומציאת המבנה: שאלה, תשובה, "כיוצא בדבר" (10 דקות)
4. דף העבודה (12 דקות)
5. סיכום: קשר לשופר ולכוונה בראש השנה (9 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. על אילו שני סיפורים מהתורה המשנה מדברת?

2. מה עשו ישראל כשהתגברו?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. למה המשנה שואלת "וכי ידיו של משה עושות מלחמה"?
2. לפי הרע"ב, למה המשנה הזאת נמצאת בפרק על השופר?

הערכה (מה דעתי?)

1. מה עוזר לכם "לכוון את הלב" כשאתם מתפללים או כשאתם עושים משהו חשוב?

🏁 סיכום השיעור

חוזרים לשאלה הגדולה: "למה צריך התחלה חדשה?" כל תלמיד כותב משפט שמחבר את היחידה: ראשי שנים, יום הדין, וכוונת הלב.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. מה עזר לישראל לנצח, לפי המשנה?
2. איך זה קשור לשמיעת השופר?

💡 הערות למורה

את המילה "נמוקים" (נימוקים, נמסים) כדאי להסביר: מתמוססים, כלומר לא מתרפאים.

📝 בדף העבודה

טבלת השוואה בין שני הסיפורים, שאלות על מבנה המשנה, הרע"ב ו★ שאלת אתגר. מחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- משנה ראש השנה ג, ח (ספריא)
- רע"ב על ראש השנה ג, ח (ספריא)

מחוון: כוח הלב: ידי משה ונחש הנחושת

1. עמלק: "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה" · היו מתגברים · היו נופלין. נחש: "וכי נחש ממית או נחש מחיה" · היו מתרפאים · היו נמוקים.
2. ב. מכוונים את הלב לה'
3. שהמשנה מביאה דוגמה שנייה שדומה לראשונה, כדי לחזק את אותו רעיון.
4. "משום דאיירי לעיל בכוונת הלב": המשנה הקודמת עסקה בכוונה (בשמיעת השופר), ולכן מביאים כאן עוד דוגמה שבה הלב המכוון הוא העיקר.
5. תשובה פתוחה. כיוון (פירוש): הידיים המורמות עזרו לעם להסתכל למעלה ולזכור את ה'; הן סימן ותזכורת.